

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

FINANCIAL SECURITY OF ADMINISTRATIVE ENTITIES TO PROTECTION AND AGAINST DOMESTIC VIOLENCE

Денисова А.В., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
інституту права та безпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-5551-9297

Бабенко А.М., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
інституту права та безпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-9498-2484

Волокітенко О.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
інституту права та безпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-6619-5897

Стаття присвячена проблемам фінансового забезпечення адміністративних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. В умовах сучасної соціальної реальності домашнє насильство залишається однією з найгостріших проблем, що вимагає комплексного підходу до вирішення, включаючи створення належних умов для ефективного реалізації державної політики в цій сфері. Оскільки боротьба з домашнім насильством потребує не лише правового, але й матеріального забезпечення, фінансова складова є однією з ключових для ефективного впровадження адміністративних заходів. У статті детально розглянуто роль фінансових ресурсів у забезпеченні роботи державних установ та органів, що займаються боротьбою з домашнім насильством, зокрема, поліції, соціальних служб, судових органів та закладів для постраждалих осіб. Особливу увагу приділено механізмам фінансування, зокрема, бюджетному плануванню на рівні місцевих та центральних органів влади, а також міжнародним грантам і фінансовій допомозі, яка сприяє створенню програм для постраждалих від насильства. Крім того, в статті аналізуються основні фінансові інструменти, що використовуються для реалізації заходів з протидії домашньому насильству, включаючи створення кризових центрів, підтримку правової допомоги, психологічних та соціальних послуг, а також навчання правоохоронців та соціальних працівників. Також автор акцентує увагу на необхідності удосконалення фінансових механізмів для забезпечення сталого розвитку національної політики в сфері захисту постраждалих від домашнього насильства. Проблеми недостатнього фінансування та неефективного використання бюджетних коштів є серйозними перепонами на шляху до досягнення реальних результатів у боротьбі з насильством. У статті наводяться пропозиції щодо вдосконалення фінансової підтримки на державному рівні та важливості співпраці з міжнародними організаціями для отримання додаткових ресурсів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, адміністративні заходи, домашнє насильство, запобігання, протидія, бюджетне планування, соціальні послуги, кризові центри, правова допомога, психологічна допомога, правоохоронні органи, громадські організації, міжнародна допомога, державна політика.

The article is devoted to the issues of financial support for administrative measures aimed at preventing and combating domestic violence in Ukraine. In the context of the current social reality, domestic violence remains one of the most pressing problems, requiring a comprehensive approach to its resolution, including the creation of appropriate conditions for the effective implementation of state policy in this area. Since the fight against domestic violence requires not only legal but also material support, the financial component is one of the key factors for the successful implementation of administrative measures. The article examines in detail the role of financial resources in ensuring the functioning of state institutions and bodies involved in the fight against domestic violence, particularly the police, social services, judicial bodies, and institutions for the protection of victims. Special attention is paid to financing mechanisms, including budget planning at the local and central government levels, as well as international grants and financial assistance that support the creation of programs for victims of violence. Furthermore, the article analyzes the main financial instruments used to implement measures against domestic violence, including the establishment of crisis centers, support for legal assistance, psychological and social services, as well as the training of law enforcement officers and social workers. The author also emphasizes the need to improve financial mechanisms to ensure the sustainable development of national policy in the field of protection for victims of domestic violence. Problems such as insufficient funding and inefficient use of budgetary funds are significant obstacles to achieving real results in the fight against violence. The article provides proposals for improving financial support at the state level and highlights the importance of cooperation with international organizations to obtain additional resources.

Key words: financial support, administrative measures, domestic violence, prevention, counteraction, budget planning, social services, crisis centers, legal assistance, psychological assistance, law enforcement agencies, public organizations, international aid, state policy.

Домашнє насильство є однією з найгостріших соціальних проблем, яка потребує комплексного та ефективного підходу до вирішення. В Україні, як і в багатьох інших країнах, домашнє насильство має системний характер і вимагає постійної уваги з боку держави, громадських організацій та міжнародних партнерів. Успішна протидія домашньому насильству неможлива без належного фінансового забезпечення адміністративних заходів, які спрямовані на захист постраждалих осіб, покарання винних та запобігання новим випадкам насильства.

Так, в Україні щороку від гендерно-зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства, гине близько 600 жінок, внаслідок чого економіка держави втрачає 1,5 млн грн, окрім того 2,4 млн грн становлять економічні витрати внаслідок домашнього насильства. Слід зауважити, що 1,1 млн жінок на рік зазнають фізичного насильства, та лише 15,9% із них звертаються за допомогою до правоохоронних органів [8].

На сьогоднішній день проблема домашнього насильства в Україні отримує значну увагу з боку держави.

Прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» стало важливим кроком до суттєвих змін у цій сфері. Закон визначає механізми захисту жертв насильства, зокрема встановлює порядок притягнення винних до відповідальності, а також описує обов'язки державних органів щодо надання допомоги постраждалим [4].

Державні органи, що займаються боротьбою з домашнім насильством, включаючи правоохоронні органи, соціальні служби, суди та кризові центри, потребують стабільного та достатнього фінансування. Фінансове забезпечення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в Україні є важливою складовою для ефективної реалізації національної політики в цій сфері. Лише за умови належного фінансового ресурсу можна забезпечити належний рівень безпеки для жертв насильства та ефективну роботу установ, що з ними працюють.

20 червня 2022 року Верховна Рада України ратифікувала «Конвенцію Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству, а також боротьби з цими явищами». Цей документ пропонує встановлення кримінальної відповідальності за насильство стосовно жінок і чоловіків та забезпечення належного покарання за ці правопорушення [2].

Ратифікація Стамбульської конвенції є важливим етапом, оскільки вона визначає нові стандарти та вимоги до національної політики, зокрема в аспекті фінансування. Впровадження ефективних механізмів покарання за насильство в сім'ї потребує значних фінансових ресурсів для реалізації адміністративних заходів, таких як утримання кризових центрів, надання психологічної та правової допомоги жертвам, а також забезпечення ефективної роботи правоохоронних органів. Законодавчі зміни, внесені після ратифікації Конвенції, мають забезпечити не тільки посилення покарання для винних, але й виділення належних фінансових ресурсів на реалізацію цих норм, а також розвиток інфраструктури для підтримки постраждалих осіб.

Ратифікація Стамбульської конвенції також зобов'язує Україну до виконання міжнародних стандартів у сфері прав людини, що передбачає необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів, зокрема через міжнародні гранти та фінансову допомогу. Важливою складовою є й розвиток національних програм і заходів, які будуть забезпечені відповідним фінансуванням, аби гарантовано діяти на попередження та боротьбу з домашнім насильством на всіх рівнях державної політики.

У травні 2024 року Верховна Рада прийняла Закон № 8329, який включає заборону на закриття справ про домашнє насильство, продовження строків відповідальності, а також введення адміністративної відповідальності за сексуальні домагання [5].

Закон дозволяє забезпечити більш гнучке і справедливе розслідування випадків насильства, а введення адміністративної відповідальності за сексуальні домагання є важливою складовою, оскільки це дозволяє встановити чіткі санкції для порушників і сприяє більш ефективному захисту жертв від таких проявів насильства. У контексті фінансового забезпечення адміністративних заходів, зазначений закон вимагає додаткових ресурсів для забезпечення ефективної реалізації нових норм. Для підтримки цих ініціатив потрібне належне фінансування для роботи правоохоронних органів, судів, а також для розвитку соціальних та психологічних програм, які забезпечать підтримку постраждалих осіб. Тому важливо забезпечити стабільне і достатнє фінансування для реалізації таких змін, що зробить боротьбу з домашнім насильством більш ефективною та системною враховуючи кількість випадків домашнього насильства.

Тільки за 2024 рік на 36% збільшилося випадків домашнього насильства в Україні. 1521 кримінальних проваджень за

ст. ККУ 126-1 «Домашнє насильство» було зареєстровано за перших 5 місяців 2024 року за даними Офісу Генпрокурора. Кількість таких випадків стабільно росте, а відсоток справ, які доходять до суду, різко впав цього року [7].

Зазначене зростання випадків домашнього насильства підкреслює необхідність ефективного реагування на цей виклик, включаючи збільшення фінансування на адміністративні заходи, такі як розслідування кримінальних справ, підтримка постраждалих осіб та розвиток кризових центрів.

Бюджетний кодекс України регулює порядок фінансування державних та місцевих програм у сфері соціальної підтримки, зокрема програм протидії домашньому насильству [6].

Однією з основних проблем є недостатність фінансування для виконання цих завдань. Програми, спрямовані на боротьбу з насильством, часто не отримують достатньо коштів на всіх рівнях влади. Це створює перешкоди для створення нових центрів підтримки для постраждалих осіб, забезпечення ефективної правової допомоги та психологічної підтримки, а також для навчання правоохоронців, соціальних працівників і суддів. В умовах обмежених бюджетів не завжди можна здійснювати необхідні соціальні та інформаційні кампанії для запобігання насильству.

Одним із ключових механізмів фінансування заходів протидії домашньому насильству є бюджетне планування на рівні держави та місцевих органів влади. Зокрема, фінансування заходів передбачає витрати на утримання та розвиток кризових центрів, надання соціальних послуг постраждалим, підтримку програм правової допомоги, а також навчання персоналу, що працює з жертвами насильства.

На державному рівні фінансування таких заходів здійснюється через Міністерство соціальної політики України, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції та інші відомства. Витрати на протидію домашньому насильству передбачаються в державному бюджеті, однак суми часто не є достатніми для покриття всіх потреб. Місцеві органи влади також мають обов'язок фінансувати відповідні заходи на рівні громад. Наприклад, фінансування місцевих кризових центрів або програм допомоги постраждалим особам може здійснюватися за рахунок місцевих бюджетів. Проте в умовах дефіциту фінансів на місцях часто виникає необхідність залучення додаткових ресурсів з інших джерел.

Однією з проблем, що виникають на етапі прийняття та виконання, є недостатня прозорість. Це підтверджується тим, що ще в 2015 році Державне казначейство України припинило публікувати необхідну інформацію на своєму офіційному сайті, а Міністерство фінансів публікує дані про виконання бюджету із затримкою на місяць. Це ускладнює оперативну оцінку поточного стану публічних фінансів. Відсутність інформації про відповідність фактичних показників плановим не дає змоги адекватно оцінити ефективність бюджетного планування та його виконання [1, с. 63].

Враховуючи обмеженість фінансових ресурсів у державному бюджеті, важливу роль у фінансуванні програм протидії домашньому насильству відіграють міжнародні організації та гранти. Міжнародні фонди, такі як ООН, Європейський Союз, міжнародні НУО, можуть надавати як фінансову допомогу, так і технічну підтримку для реалізації проєктів, спрямованих на запобігання домашньому насильству.

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для залучення додаткових ресурсів, необхідних для фінансування кризових центрів, розвитку програм допомоги жертвам насильства, а також для підвищення кваліфікації фахівців, які працюють у цій сфері. Крім того, міжнародні організації допомагають в розробці нормативно-правової бази, яка забезпечує належний захист постраждалих осіб.

Громадські організації також відіграють важливу роль у забезпеченні фінансування. Вони можуть не тільки залучати ресурси через гранти, але й організувати різноманітні акції збору коштів для підтримки програм, орієнтованих на допомогу постраждалим від насильства. За допомогою таких організацій, а також через участь у громадських кампаніях, можна підвищити обізнаність населення щодо проблеми домашнього насильства та залучити більшу кількість людей до боротьби з цим явищем.

Закон України «Про надання безоплатної правової допомоги» є важливим інструментом для забезпечення прав жертв домашнього насильства, оскільки він гарантує їм доступ до безкоштовної юридичної допомоги [3]. Цей закон дозволяє постраждалим особам отримати кваліфіковану правову підтримку, що є особливо важливим у випадках домашнього насильства, коли жертви часто стикаються з фінансовими труднощами та психологічними бар'єрами, що ускладнюють їх здатність захистити свої права.

Згідно з цим законодавчим актом, жертви домашнього насильства мають право на безкоштовну правову допомогу, що включає як консультавання, так і представництво їх інтересів у суді. Це забезпечує рівний доступ до правосуддя, навіть якщо постраждала особа не має фінансових можливостей оплатити послуги адвоката. Закон також створює передумови для того, щоб кожен постраждалий від насильства мав можливість ефективно реалізувати свої права на захист, подати позов до суду і домогтися належного покарання для кривдника.

Цей закон є невід'ємною частиною загальної системи захисту жертв домашнього насильства, де важливо є не лише фізична допомога, а й юридичний захист, що дозволяє постраждалим отримати справедливість і змінити своє життя.

Попри наявність фінансування з різних джерел, в Україні існують певні виклики у сфері фінансового забезпечення заходів протидії домашньому насильству. Серед основних проблем можна виділити:

- Незадовільне бюджетне фінансування, коли бюджетні кошти часто недостатні для забезпечення всіх необхідних заходів, що призводить до зниження ефективності програм.

- Нецільове використання коштів, коли не завжди є чіткий контроль за розподілом бюджетних коштів, що може призводити до неефективного використання ресурсів.

- Неузгодженість між державними та місцевими органами влади, тобто відсутність чіткої координації між різними рівнями влади щодо фінансування заходів, що можуть сприяти зменшенню випадків домашнього насильства.

Для подолання проблем у боротьбі з домашнім насильством в Україні необхідно вдосконалити механізми бюджетного планування, чітко визначивши фінансові пріоритети у цій сфері. Важливо визначити, які аспекти цієї проблеми потребують найбільших фінансових ресурсів. Це включає не лише забезпечення належної допомоги постраждалим, а й профілактичні заходи, освіту та навчання працівників правоохоронних органів, соціальних служб і суддів. Фінансування має бути направлене на найбільш ефективні та необхідні програми, зокрема на створення кризових центрів, підтримку соціальних послуг для постраждалих та навчання фахівців. Визначення чітких фінансових пріоритетів дозволить органам влади ефективно розподіляти бюджетні кошти та досягти реальних результатів у боротьбі з домашнім насильством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когут, Ю. М. Особливості бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород: Гельветика, 2019. Вип. 27№. Ч. 1. С.62-66.
2. Закон «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224306.html>
3. Закон України «Про надання безоплатної правової допомоги» Документ 3460-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 15.11.2024, підстава - 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
5. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41104>
6. Бюджетний Кодекс України. Документ 2456-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 05.03.2025, підстава - 4225-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
7. Оpendатобот. Статистика домашнього насильства за 2024 рік. Інтернет-ресурс. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/domestic-violence-2024-5>.
8. Дослідження «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні»: UNFPA Представництво Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні. URL: http://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Infographics_UR_1.pdf

Одним з ключових елементів успіху є вдосконалення системи моніторингу витрат та забезпечення прозорості у використанні державних коштів. Це включає регулярний аудит і контроль за фінансуванням заходів, спрямованих на боротьбу з домашнім насильством, що дозволить своєчасно виявляти неефективне використання ресурсів і коригувати стратегії фінансування. Прозорість витрат не лише підвищує довіру до державних органів, але й забезпечує належний контроль громадськості та міжнародних партнерів. Важливо, щоб процес бюджетного планування і виконання був зрозумілим і відкритим, що дасть можливість не лише державним установам, але й організаціям, які працюють у цій сфері, ефективно координувати свої зусилля та мати доступ до необхідних ресурсів.

Для розширення можливостей у боротьбі з домашнім насильством необхідно поглибити співпрацю з міжнародними партнерами та громадськими організаціями. Залучення додаткових фінансових ресурсів через міжнародні гранти та донорську допомогу дозволить реалізувати нові програми та ініціативи, спрямовані на протидію насильству в сім'ї. Це також допоможе в розбудові інфраструктури для постраждалих, розвитку кризових центрів та створення нових механізмів допомоги. Крім того, така співпраця може забезпечити доступ до міжнародного досвіду та кращих практик, що дозволить Україні ефективніше вирішувати проблему домашнього насильства.

Не менш важливим є підвищення обізнаності на всіх рівнях влади та серед громадян щодо важливості боротьби з домашнім насильством та необхідності належного фінансування цих заходів. Це включає не лише інформаційні кампанії населення, а й навчання державних службовців, правоохоронців, медичних працівників і соціальних працівників. Підвищення обізнаності дозволить створити більш ефективні механізми виявлення випадків насильства та забезпечення своєчасної допомоги постраждалим. Крім того, громадське розуміння важливості цієї проблеми може стимулювати більш активну участь громадських організацій і волонтерів у реалізації програм підтримки постраждалих від насильства.

Висновок. Фінансове забезпечення адміністративних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству є ключовим чинником у ефективній реалізації державної політики в цій сфері. Оскільки проблема домашнього насильства є багатогранною і вимагає комплексного підходу, необхідно чітко визначити фінансові пріоритети, що дозволить спрямувати ресурси на найбільш критичні напрямки. Це включає як створення та підтримку інфраструктури для допомоги постраждалим, так і навчання фахівців, які мають працювати в цій сфері. Покращення механізму бюджетного планування, забезпечення прозорості витрат і моніторинг ефективності використання коштів є важливими етапами на шляху до досягнення реальних результатів у боротьбі з домашнім насильством. Залучення додаткових ресурсів через співпрацю з міжнародними організаціями та громадським сектором може значно розширити можливості для реалізації нових ініціатив і програм, що допомагають жертвам насильства. Таким чином, для досягнення сталих результатів у протидії домашньому насильству необхідно забезпечити належне фінансування, підвищити ефективність використання бюджетних коштів та активно залучати громадськість і міжнародних партнерів. Лише за таких умов можна створити ефективну систему підтримки постраждалих і досягти справжнього прогресу у боротьбі з цією соціальною проблемою.